

Znaczenie przyrody dla rozwoju dziecka

Dziecko już od najmłodszych lat lubi przebywać w otoczeniu przyrody. Chętnie bawi się na łące, nad rzeką, w lesie, czy nawet na osiedlowym skwerku. Świat przyrody jest dla niego czymś bardzo bliskim, to w nim czuje się ono dobrze i bezpiecznie. Tam właśnie dzieją się cudowne zjawiska: śpiewają ptaki, maszerują zastępy mrówek, a wiatr szumiący w koronach drzew opowiada niesamowite historie. Każdy krzak, dziupla, górka ma swoje tajemnice, które dziecko rozumie najbardziej i to one są często niewyczerpanym źródłem dziecięcych fantazji. Przyrodę można nazwać sprzymierzeńcem w wychowaniu dziecka, gdyż wychodzi naprzeciw nieomal wszystkim jego potrzebom, sprzyja harmonijnemu rozwojowi, dostarcza głębokich przeżyć i budzi zainteresowanie wszystkim, co się porusza, żyje, zmienia. Ważne jest zatem, aby organizować dzieciom czynne kontakty z ich otoczeniem, gdyż to one dostarczają wielu korzyści dla wszechstronnego rozwoju dziecka.

Mając na uwadze **rozwój fizyczny**, zabawa i ruch na powietrzu niewątpliwie przyczyniają się do zdrowia dziecka. Pod wpływem przyrody dziecko staje się silniejsze i odporniejsze na wiele chorób, to przyroda wraca mu utracony apetyt, pogłębia jego sen, a także wzmacnia system nerwowy i pobudza aktywność całego organizmu. Dziecko, przebywając na łonie natury, jest niezwykle ruchliwe. Zabawy i gry ruchowe wszechstronnie oddziałują na jego ustrój, przyczyniając się do podnoszenia jego wydolności oraz wszechstronnej sprawności fizycznej. W toku zabaw i gier ruchowych podnosi się wydolność wielu układów i narządów, zwłaszcza układu ruchowego i mięśniowego, krążenia, oddychania, przemiany materii, a także rozwijają się wszystkie cechy motoryki: siła, szybkość, zręczność, wytrzymałość oraz umiejętności ruchowe, mające zastosowanie w toku codziennej działalności człowieka.

Dla **rozwoju poznawczego** dziecka to właśnie przyroda jest nieocenionym wychowawcą i nauczycielem. Dziecko codziennie styka się ze światem natury. W czasie drogi do przedszkola, do domu – zawsze otacza je przyroda, która umożliwia mu dostrzeganie piękna swojego krajobrazu, zaciekawia swoimi wytworami, wywołuje pasję poznawczą i badawczą. Dzięki obserwacji i doświadczeniu różnorodnych zjawisk, kształci się uwaga dziecka, jego spostrzegawczość, pamięć wzrokowa, sprawność myślenia i mowy. Środowisko przyrodnicze, prezentujące ogromne bogactwo przedmiotów i zjawisk, kształtów i barw, znajduje odzwierciedlenie m. in. w wytworach plastycznych. Za pomocą „języka” wizualno – plastycznego dzieci wyrażają własne przeżycia, pomysły, doświadczenia. Dziecko, pod wpływem przyrody, nie tylko uczy się wyrażania swoich myśli, ale również kształci wyobraźnię, ćwiczy mowę, a kiedy zacznie uczęszczać do szkoły, również pismo. Można to dostrzec w wierszykach, które układają same dzieci. Koncentrują się w nich wokół kalendarza – ukazują zmienność przyrody w różnych porach roku. Słuchając ich zauważyć można skłonność dziecka do radosnego „malowania” przyrody (występuje dużo epitetów, np. zielona trawa, jasne słońeczko), a zarazem oryginalność wyobraźni, tworzącej często zaskakujące metafory (np. słońeczko złote mieszka). Innymi ważnymi tematami obserwacji, szczególnie podejmowanymi przez dzieci, są: życie i zwyczaje zwierząt, magia atmosferycznych opadów, tajemnice wiatru, mowa i milczenie roślin.

Niezwykłą wyobraźnię dziecka, którą kształci ono przez nabyte doświadczenie i obserwacje w otoczeniu, dostrzec można również w zabawach. Niejednokrotnie możemy się wówczas przekonać, że drzewo to statek kosmiczny, a w filiżance zamiast kawy znajduje się piasek. Pomysłowość i fantazja, obok czynności ruchowych i niespożytej energii, towarzyszą tego rodzaju zabawom, czyniąc z nich wyśmienitą szkołę życia.

Aktywne obcowanie z przyrodą pełni ważną rolę w kształtowaniu elementarnych pojęć dziecka o świecie. Przyczynia się do rozwoju ciekawości, jak również dostrzegania zależności między faktami, a ich przyczynami. Dziecko potrafi dostrzec charakterystyczne cechy różnych przedmiotów i zjawisk, rozumie zmienność tych cech pod wpływem warunków zewnętrznych (zjawiska atmosferyczne, pory roku, dnia). Dziecko odkrywa też zmienne właściwości materiałów przyrodniczych, jak również zależności między rozwojem zwierząt i roślin. Możliwość dostrzegania związków przyczynowo – skutkowych występuje wówczas, gdy treść myślenia dzieci obejmuje sprawy proste i znane z własnego doświadczenia. Elementy wiedzy, do których dzieci dochodzą

samodzielnie, są najbardziej trwałe, dlatego też należy zapewnić dzieciom możliwość czynnego uczestnictwa, a nie biernego udziału w poznawaniu środowiska.

Przedszkole to czas, w którym kształtują się takie cechy osobowości jak: poczucie obowiązku, pracowitość, sprawiedliwość społeczną. Dziecko zwraca uwagę na uczucia i potrzeby innych, zaczyna rozumieć wartości norm moralnych, dlatego też obcowanie z przyrodą w sposób czynny, przez prace hodowlane i zabawę, ma znaczenie dla **rozwoju społeczno – moralnego**. Prace hodowlane uczą odpowiedzialności, obowiązkowości, umiejętności współdziałania w zespole, planowania zadań i podziału wykonywanych czynności pomiędzy członków grupy. Wpływa to na rozwój osobowości, gdyż kształtują się cechy charakteru, m. in. odpowiedzialność, wytrwałość, opiekuńczy stosunek do roślin i zwierząt. Dzieci, poznając przyrodę, nie tylko wyzbywają się przesądów i uprzedzeń do niektórych zwierząt, ale dodatkowo dowiadują się o znaczeniu tych zwierząt dla środowiska, często pozytywnym (np. dżdżownice spulchniają ziemię). Różnego rodzaju hodowle, zarówno zwierząt, jak i roślin, a także zabawy związane swą treścią z dziedziną przyrodniczą dają dziecku okazję do rozwijania jego zainteresowań. Nauczyciel, ukazując dzieciom określone cele oraz przydzielając im zakres obowiązków w grupie, kształtuje takie wartościowe cechy jak: wytrwałość, satysfakcja, poczucie kompetencji oraz pewność siebie.

Kontakt z naturą wpływa również na **rozwój emocjonalny** dziecka. Przyroda stanowi okazję do cieszenia się z miłych rzeczy, uczy szerszego spoglądania na świat, niesie zadowolenie w zwykłych czynnościach i zdarzeniach. Jest źródłem doznań, uczuć estetycznych. Obcując z przyrodą dziecko rozwija w sobie wrażliwość artystyczną, dzięki której doznaje wielu radosnych wrażeń i przeżyć.

Dziecko nie tylko dostrzega piękno otaczającego świata, ale widzi też problemy ekologiczne w najbliższym otoczeniu, które wynikają często z niewłaściwego gospodarowania człowiekiem na Ziemi. Rozumie stanowisko i rolę człowieka w przyrodzie, wie, że będąc częścią przyrody i podlegając wszystkim jej prawom, powinien czuć się za nią odpowiedzialny. Dziecko wie, że przyroda czuje, wierzy w jej magiczną moc, dlatego też natura uczy pokory wobec swoich praw, właściwego zachowania w kontakcie z nią i szacunku dla każdego życia. Widać zatem, że edukacja przyrodnicza ma również duże znaczenie dla kształtowania *postaw proekologicznych*, przekonania, że człowiek nie tylko niszczy przyrodę, ale może ją także uratować.

W związku z powyższym, Rada Pedagogiczna naszego przedszkola, w roku szkolnym 2012/2013, wytyczyła do realizacji główny kierunek pracy wychowawczo-dydaktycznej: **„Z ekoludkiem poznajemy cztery żywioły”**. Poprzez zabawy wspierające świadome postrzeganie żywiołów, będziemy dążyć do wielozmysłowego odkrywania przez dzieci tajemnic natury, a także kształtować w nich odpowiedzialność ekologiczną.

Chcąc uzyskać pozytywne rezultaty z kontaktu dziecka z przyrodą, musimy my – dorośli, czuwać i umiejętnie nim kierować. To w dużej mierze od rodziców, nauczycieli zależy czy dziecko będzie wzrastało w poczuciu szacunku i podziwu dla piękna przyrody, czy też będzie ją niszczyć. Zdaniem J. Kulpy „środowisko należy poznać, aby lepiej i mądrzej w nim żyć, aby je przekształcać i rozwijać”. Dziecko jest niestrudzonym badaczem przyrody, dlatego stosunkowo łatwo jest podtrzymać w nim zainteresowanie otaczającym światem. Dorośli powinni wykorzystać dociekliwość poznawczą dziecka i pomagać w kształtowaniu, poszerzaniu jego wiedzy. Ich zadaniem jest rozwijać naturalną dziecięcą ciekawość świata w trwałe zainteresowanie przyrodnicze. Poznając fakty, wykonując odpowiednie czynności, dzieci rozwijają spostrzegawczość, nasilają swoje myślenie, umacniają zainteresowania przyrodą, przeżywają i odczuwają jej piękno. Co istotne, rozwój wrażliwości, wyobraźni osiągnięty przez dziecko na tym etapie edukacji ma charakter trwałej postawy wobec naturalnego środowiska.

Artykuł opracowałam na podstawie swojej pracy licencjackiej, nt. „Kształtowanie postaw proekologicznych u dzieci w młodszym wieku szkolnym przez nauczyciela” (praca wykonana pod kier. J.Flanz – zakład Pedagogiki Szkolnej).